

Αφήγηση Χρήστου Γεροβασίλη και Αθανάσιου Χολέβα

Λάρισα 5.7.2018

Μετά την απόφαση της Περιφέρειας να χρηματοδοτήσει την αποκατάσταση της στέγης των Αγίων Θεοδώρων και το ξεκίνημα του έργου, τον Μάιο του 2017, μέσα από συζητήσεις των συγχωριανών που σχολίαζαν το γεγονός, προέκυψαν διάφορα ερωτήματα, όπως: πότε είχε διορθωθεί ξανά η στέγη, πώς ήταν ο περίβολος γύρω από το μοναστήρι, γιατί έφυγε το πεζούλι που ήταν γύρω-γύρω από την εκκλησία και φαινόταν σε παλιές φωτογραφίες.... Ερωτήματα των οποίων τις απαντήσεις αγνοούσαμε, τις γνώριζαν όμως ο Χρήστος Γεροβασίλης, γιος του προέδρου στη Ραψάνη Βασίλη Γεροβασίλη από το 1964 έως τον Ιούνιο του 1967, και ο Αθανάσιος Χολέβας, γιος του δασκάλου Αναστάσιου Χολέβα. (βλ. σημ. 1)

Συναντηθήκαμε λοιπόν τον Ιούλιο του 2018 και καταγράψαμε τις μαρτυρίες τους, η Πρόεδρος, Καλλιόπη Γαζέτα και η Γραμματέας, Βλαχοστέργιου Ευαγγελία. Μας εντυπωσίασε η γνώση τόσων λεπτομερειών, ο ένας αφηγητής συμπλήρωνε τον άλλο, κάτι που το θεώρησαν και οι δύο απολύτως φυσιολογικό, διότι ο μεν Χρήστος Γεροβασίλης ως γιος του Προέδρου του χωριού, είχε την πληροφόρηση από τον πατέρα του, ο οποίος παράλληλα ήταν και επίτροπος στην Παναγία για πολλά χρόνια, ο δε Αναστάσιος Χολέβας είχε την πληροφόρηση επίσης από τον πατέρα του, ο οποίος ήταν δάσκαλος στο χωριό αλλά και επίτροπος στην Παναγία.

Καταθέτουμε τις μαρτυρίες τους, αφού τις κωδικοποιήσαμε θεματικά, επειδή στη ροή της συζήτησης ο ένας συμπλήρωνε τον άλλο θίγοντας ποικίλα ζητήματα παράλληλα, γι' αυτό και είναι δύσκολη η απόδοση του λόγου καθενός σε α' ενικό.

Σύμφωνα λοιπόν με τους δύο αφηγητές, οι Άγιοι Θεόδωροι θεωρούνταν από τους Ραψανιώτες μετόχι του Αγίου Όρους, χωρίς όμως να υπάρχουν έγγραφα για επιβεβαίωση. Υποθέτουν ότι κήκαν από τους Τούρκους το 1878, όταν κήκε ο ναός της Παναγίας (Κοιμήσεως Θεοτόκου), μαζί με τη βιβλιοθήκη και το γνωστό σχολείο της Ραψάνης που αποτελούσαν ένα ενιαίο συγκρότημα. Την επιτροπεία του μοναστηριού την είχαν οι επίτροποι της Παναγίας. Στο άλλο μοναστήρι, τη Μεταμόρφωση του Σωτήρος, την επιτροπεία την είχε ο Άγιος Αθανάσιος μέχρι το θάνατο της μοναχής Χριστονύμφης, στις 14 Δεκεμβρίου του 2011, η οποία ήταν επί μια 30ετία περίπου Ηγουμένη στο μοναστήρι. Μετά το θάνατο της κάνει κουμάντο ο Άγιος Δημήτριος Στομίου, στον οποίο τελικά ανήκει, γιατί όταν το 2016 γινόταν το Κτηματολόγιο στη Ραψάνη, ήρθαν μοναχοί από τον Άγιο Δημήτριο, με έγγραφα για να βρουν τα όρια του δάσους.

Ο Χρήστος Γεροβασίλης αναφέρει ότι το 1955 με 1956 οι επίτροποι αποφάσισαν εξ' ολοκλήρου την ανακαίνιση στη σκεπή. Θα πρέπει ο ίδιος να ήταν έξι ή επτά χρόνων, (γεννημένος το 1950), όταν φιλοξενήθηκαν στο σπίτι τους οι τεχνίτες που ανέλαβαν την επισκευή της σκεπής, οι οποίοι ήρθαν από την Καρυά Ολύμπου. Θυμάται ότι από μικρός, αλλά και σε μεγαλύτερη ηλικία και για πολλά χρόνια άκουγε στο σπίτι, αλλά και έξω στα καφενεία συζητήσεις με επίκεντρο τον Άγιο Θόδωρο. Την περίοδο λοιπόν αυτή των εργασιών, ο πατέρας του ήταν επίτροπος μαζί με τον Μιχάλη Κούρα, τον Μιχάλη Τσάτσαρο και τον Ευάγγελο Κοκκινά. Τα έξοδα των εργασιών τα είχε αναλάβει η εκκλησία. Στο σημείο αυτό τονίζει ότι όποιες εργασίες έγιναν, έγιναν κατόπιν πίεσης από δραστήριους ανθρώπους και με έξοδα των Ραψανιωτών. Η Αρχαιολογική υπηρεσία την περίοδο αυτή δεν είχε δώσει και πολύ σημασία. Τονίζει δε ότι για την επισκευή της σκεπής χρησιμοποιήθηκαν πλάκες από νταμάρι της ίδιας

περιοχής, από το λατομείο που ήταν στα όρια Ιτέας και Ραψάνης και ότι την περίοδο αυτή, δεν είχε μπει ακόμη τσιμέντο στη σκεπή.

Οι επόμενες εργασίες έγιναν τη δεκαετία του '70. Στις συζητήσεις που γινόταν στο χωριό σχετικά με την χρονολογία ίδρυσης του μοναστηριού, διχάζονταν οι απόψεις για το αν ήταν βυζαντινό ή αν ανήκε στα μεταβυζαντινά κτίσματα. Οπότε ο δάσκαλος του χωριού Αναστάσιος Χολέβας, όπως τονίζει ο γιος του Αθανάσιος, ανέλαβε να στείλει επιστολή στην Αρχαιολογική Υπηρεσία, η οποία τότε είχε την έδρα στο Βόλο καλώντας αρχαιολόγους να επισκεφθούν το μοναστήρι, γιατί χρειαζόταν να γίνουν εργασίες συντήρησης στο εσωτερικό του. Έτσι μετά από ανταλλαγή επιστολών, ήρθε ο αρχαιολόγος Ν. Νικονάνος (βλ. σημ. 2)

Την περίοδο αυτή επίτροποι στην Παναγία ήταν ο δάσκαλος Αναστάσιος Χολέβας, ο Μιχάλης Κούρας και ο Μιχάλης Τσάτσαρως. Προς τους Αγίους Θεόδωρους υπήρχε ήδη αγροτικός δρόμος (βλ. σημ.3), για να περάσει όμως κανείς το ωμόνυμο ρέμα, υποχρεωτικά έπρεπε να περάσει από το ξύλινο γεφύρι της Μαριγώς (βλ. σημ. 4), το οποίο ήταν βατό μόνο με τα πόδια. Όταν λοιπόν ήρθε στο χωριό ο Ν. Νικονάνος έγινε μεγάλη κινητοποίηση για το πώς θα έφθανε σε σύντομο διάστημα στο μοναστήρι. Η μια λύση ήταν με τα ζώα και η άλλη, η πιο γρήγορη ήταν με το τζιπ της Αστυνομίας, (εδώ και οι δυο συνομιλητές μας περιγράφουν με χιούμορ την αγωνιώδη αναζήτηση του οδηγού που δεν τον έβρισκαν, αλλά τελικά βρήκαν τον χωροφύλακα τον Σπύρο Παλάσκα) και έτσι με την επιστράτευση του τζιπ, έφθασαν μέχρι το γεφύρι και από κει ανέβηκαν με τα πόδια.

Οι εργασίες ξεκίνησαν το 1970 και κράτησαν έως το 1972. Οι τεχνίτες, όσο δούλευαν, έμεναν στο μοναστήρι, στα κελιά, γιατί δεν ήταν Ραψανιώτες. Τους διέθετε και τους πλήρωνε η Αρχαιολογική Υπηρεσία. Ήταν ο Κώστας Αρχοντής, ο Θεόδωρος Χατζούλης από την Αγία και ο Μπλάτσας Ιωάννης από τη Μελιβοία. Υπήρχαν και δυο εργάτες από τη Ραψάνη, ο Νίκος και ο Θωμάς Δρογκούλας, που τους πλήρωναν οι επίτροποι της Παναγίας.

Προκειμένου να επισκευάσουν τις φθορές στη στέγη, τα μαστόρια κατέβασαν τις πλάκες της σκεπής, τις έπλυναν και ανανέωσαν όσες ήταν παλιές και φθαμένες. Συμπλήρωσαν με νέες πλάκες που έφεραν από το λατομείο που ήταν στα όρια Ιτέας και Ραψάνης (δεν υπάρχει σήμερα). Ο Δημήτρης Χασαμπαλής ήταν αυτός που έσπαζε τις πέτρες, τις μετέφεραν με φορτηγά μέχρι το γεφύρι της Μαριγώς και μετά τις ανέβαζαν με τα ζώα, ο Βασίλης Λιάπης ή Τσίρος και ο Αναστάσιος Μήλιας. Αυτά ήταν έξοδα της εκκλησίας.

Όταν οι εργάτες κατέβασαν τις πέτρες, είδαν ότι ο θόλος ήταν χωμάτινος. Έκαναν εσωτερικά την υποστήριξη με ξύλα και έριξαν από πάνω το μπετόν. Η ξυλεία αυτή με την οποία έκαναν την εσωτερική υποστήριξη στη σκεπή για να μπορέσουν να ρίξουν τον τσιμεντένιο θόλο, στοίχισε ένα πολύ μεγάλο ποσό για την εποχή, ίσως και 100.000 δραχμές. Όταν τα ξύλα αφαιρέθηκαν στο τέλος των εργασιών, σκέφθηκαν ότι δεν έπρεπε να τα πετάξουν, καινούργια ξύλα ήταν, γι' αυτό και χρησιμοποιήθηκαν στη σκεπή του Αϊ-Γιάννη του Προδρόμου και στην Αγία Μαρίνα.

Στο εσωτερικό του ναού, προκειμένου να στερεωθούν με γάζες όποιες τοιχογραφίες κινδύνευαν να ξεκολλήσουν, δούλεψε ειδικός τεχνίτης, τον οποίο έφερε ο Νικονάνος. Οι γάζες αυτές υπάρχουν μέχρι και σήμερα, σαράντα χρόνια μετά. Αυτή την περίοδο έβγαλαν και τον εξωτερικό σοβά και έκαναν το αρμολόι.

Ο Αθανάσιος Χολέβας περιγράφει με πολύ παραστατικό τρόπο τη στιγμή που ανακαλύπτουν πόσο σημαντική ήταν η πλάκα της Αγίας Τράπεζας. Ήταν τότε ήταν 14-15 χρόνων (γεννημένος 1957) και συνόδευε τον πατέρα του, όταν πήγαινε στο μοναστήρι για να παρακολουθήσει τις εργασίες που γίνονταν. Εκεί λοιπόν, διαπίστωσαν τυχαία, βάζοντας το χέρι στο κάτω μέρος της πλάκας της Αγίας Τράπεζας ότι η πλάκα

δεν ήταν λεία όπως φαίνονταν από πάνω. Έπιαναν κάτι σαν σκάλισμα, είχε μια ανάγλυφη υφή. Για να καταλάβουν τι ακριβώς συμβαίνει την σήκωσαν πολλοί μαζί, γιατί ήταν πολύ βαριά, την έβγαλαν έξω, τη φωτογράφησαν και την ξαναέβαλαν μέσα. (βλ. σημ. 5). Σε κάποια χρονική στιγμή, δεν θυμόταν τότε την μετέφεραν στην Παναγία. Μετά εξαφανίστηκε.

Όταν ήταν ο παππά-Γιώργος ο Γογουρόπουλος (χειροτονήθηκε μετά το 1960), έγιναν εργασίες περιμετρικά, έσκαψαν τον τοίχο κάτω από τα θεμέλια, έριξαν τσιμέντο γύρω - γύρω και έφτιαξαν πεζούλι από πέτρες. Αργότερα, το 1992 ο παππά- Βασίλης Δραγατσίκης (από άγνοια:), χωρίς να ρωτήσει την Αρχαιολογική Υπηρεσία έκανε μεγάλη καταστροφή. Γκρέμισε τον περίβολο που είχε γύρω-γύρω το μοναστήρι και όταν έκαναν από την αρχή την πλακόστρωση, η κλίση που έδωσαν οι εργάτες για τα νερά δεν πέτυχε, με αποτέλεσμα να μπαίνει υγρασία στους τοίχους και να καταστρέφει τις τοιχογραφίες. Την περίοδο αυτή έγινε και η ανακαίνιση των κελιών. Ένα, έγινε με χρήματα της Γλυκερίας Αντωνίου, το γένος Γιαννούκα, (υπάρχει η πινακίδα), το διπλανό το ανακαίνισαν κάτοικοι της Ραψάνης, με εθελοντική εργασία, βάζοντας πλακάκια και φτιάχνοντας τα ταβάνια και τα παράθυρα αλλά και με δωρεά του Γιάννη Χρυσού.

Στη βρύση που υπάρχει δίπλα από τα κελιά, το πρώτο νερό ήρθε το '56 ή το '57 από την πηγή του Προφήτη Ηλία, την πηγή Καράβα. Η ανακαίνιση του δικτύου έγινε το '70 ή το '71 από την Αρχαιολογική Υπηρεσία, ενώ σήμερα το νερό στη βρύση έρχεται από το δίκτυο ύδρευσης του χωριού.

Σε ότι αφορά τη διοργάνωση του πανηγυριού, επιβεβαίωσαν για άλλη μια φορά το πόσο σημαντικό ήταν για τους Ραψανιώτες. Πέρα από την ομάδα των γυναικών που βοηθούσαν με προθυμία, μεγάλη φροντίδα για την συντήρηση και την καθαριότητα του μοναστηριού είχε η Φανιώ η Λιάπη και η Γλυκερία η Γιαννούκα, που έκανε και το κελί. Στο πανηγύρι, μετά τη θεία λειτουργία, δεν έχαναν την ευκαιρία για τη διασκέδαση, γι' αυτό πάντα υπήρχαν όργανα στον αύλειο χώρο του μοναστηριού. Στα καφενεία άρχισαν να παίζουν τα όργανα προς στο τέλος της δεκαετίας του 1970, επιβεβαιώνοντας για ακόμη μια φορά τις πληροφορίες όλων των άλλων αφηγητών.

Ζητήσαμε επίσης να μας εξηγήσουν τι σημαίνει η έκφραση που λέγανε στο χωριό : «Αν σε ξαναγιورتάσω Άγιε Θεόδωρε να με τετοιώσεις...». Μας διηγήθηκαν την ίδια ιστορία που μας αφηγήθηκε και η Μάχη Τσιαμούρα-Τσάτσαρη, (βλ. σημ. 6) τονίζοντας ότι την έκφραση αυτή τη λένε και στα άλλα χωριά, π.χ. στον Πυργετό.

Πρόσθεσαν όμως κάτι πολύ σημαντικό, που αφορά το σήμερα. Την παραμονή του πανηγυριού των Αγίων Θεοδώρων, μετά τον εσπερινό και την αρτοκλασία, νέοι του χωριού (ηλικίες από 16- 30), διανυκτερεύουν στα κελιά, τα οποία είναι γεμάτα. Φως έχουν από γεννήτρια που μεταφέρουν στο μοναστήρι. Ψήνουν, χορεύουν, ανάβουν το τζάκι, πάνε ακόμα και με χιόνι, ενώ ελέγχουν πάντα τη φωτιά πριν φύγουν. Δεν υπάρχει περίπτωση να σκεφθούν, ότι δεν θα πάνε, είναι καθιερωμένο.

Σημειώσεις

1. Ο Αναστάσιος Χολέβας (30/1/1921-16/4/2004) ήταν δάσκαλος στη Ραψάνη για 25 χρόνια από το 1946 έως το 1971. Το 1972 μετατέθηκε σε σχολείο της Λάρισας.

2. Ο Ν. Νικονάνος, αρχαιολόγος, ως επιμελητής και έφορος αρχαιοτήτων, εκτός από τις σωστικές ανασκαφές στη Θεσσαλία (1969-1973), εντόπισε και κατέγραψε έναν σημαντικό αριθμό (22) άγνωστων βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων στη Θεσσαλία. Τις παρατηρήσεις του και τις εργασίες που έγιναν στους Αγίους Θεοδώρους τις κατέγραψε στο *Αρχαιολογικὸν Δελτίον* 25 (1970), 26 (1971) και 27 (1972).

3. Η πρόσβαση από το χωριό προς τους Αγίους Θεοδώρους γινόταν με 3 γεφύρια. Το γεφύρι στη θέση Παλιά, το οποίο δεν υπάρχει πια, καλύφθηκε με τσιμέντο επί προεδρίας Χρυσόχου, το γεφύρι Ντόβα, πιο μικρό για τα ζώα και το γεφύρι της Μα-

ριγώς, το ξύλινο, δίπλα στο οποίο υπάρχει σήμερα η καινούργια γέφυρα για τα αυτοκίνητα.

4. Ο Χρήστος Γεροβασίλης τονίζει ότι όλη η πλαγιά με τα κτήματα αξιοποιήθηκε από τότε που έγινε ο αγροτικός δρόμος προς τον Αι-Λια και στους Αγίους Θεοδώρους, γύρω στα 1968 με ενέργειες του Δημ. Βλαχοστέργιου, προέδρου του πρώτου Οινοποιητικού Συνεταιρισμού στη Ραψάνη. Όπως επίσης με δικές του ενέργειες υλοποιήθηκαν και όλα τα έργα υποδομής (δρόμοι αγροτικοί, ΤΟΕΒ, οινοποιείο, διεκδίκηση χρημάτων από Αγία Παρασκευή, νερό από Προφήτη Ηλία και Σελιό, κελιά στην Αγ. Σωτήρα). Η παρατήρησή του αυτή επιβεβαιώνεται από τον έγγραφο απολογισμό της θητείας του Δημ. Βλαχοστέργιου, ως προέδρου της Κοινότητας από το 1979 έως το 1982. Από αυτό το έγγραφο μαθαίνουμε επίσης ότι το 1970 με δικά του χρήματα έφερε από το Βόλο τρεις στρατιωτικές γέφυρες για τα ρέματα των Αγίων Θεοδώρων και της Αγιά – Σωτήρος. Τελικά έγινε μόνο η γέφυρα στο ρέμα της Αγιά – Σωτήρος και όχι οι άλλες, για λόγους μικροπολιτικούς, με τα σίδηρα παρατημένα, να σαπίζουν.

5. Πρόκειται για θωράκιο μεσοβυζαντινό, διαστ. 1,01Χ0,79μ που κοσμείται με το θέμα του κύκλου εντός ρόμβου, και μέσα στο ρόμβο υπάρχει σταυρός με διπλή κεραία περιστοιχιζόμενος από κληματσίδα, θέμα γνωστό στα θωράκια του 11^{ου} και 12^{ου} αι.

5. Η Μάχη Τσιαμούρα-Τσάτσαρη, για 15 χρόνια δασκάλα στο Δημοτικό Σχολείο της Ραψάνης μας αφηγήθηκε την εξής ιστορία: *«Στο πανηγύρι αποβραδής ο κόσμος κοιμόνταν στην εκκλησία, διανυκτέρευε. Ήρθε και ένα ζευγάρι ξενοχωρίτες, από γειτονικό χωριό. Η γυναίκα ήθελε να κοινωνήσει την άλλη μέρα το πρωί. Όμορφη η γυναίκα, την έβαλε στο μάτι ένας από τους πανηγυριώτες. Το βράδυ όταν αποκοιμήθηκε το ζευγάρι, ο ζωηρός πανηγυριώτης τρύπωσε ανάμεσα στο ζευγάρι και έκανε το κέφι του. Ξημέρωσε, η λειτουργία τέλειωσε, το πανηγύρι σχόλασε, και το ζευγάρι έφυγε για το χωριό, αλλά υπάρχει η απορία αν η γυναίκα μετάλαβε.... Στο δρόμο λέει η γυναίκα στον άντρα της: «καλά βρε άντρα, δεν μπορούσες απόψε το βράδυ να κρατηθείς;» όταν κατάλαβε ο άντρας τι συνέβη, γυρνάει στον Άγιο Θόδωρο και λέει: «αν σε ζαναγορτάσω Άγιε Θόδωρε να με.... τετοιώσεις».*